

קריאת שם 'רשע' לחבירו

לכלל ישראל יש שם מיוחד, המתחדש כפרשה שלנו, השייך לעצמיותו, ובכלל זה נמצאים פרטים: שמות בני-ישראל האמיתיים של כל אחד מישראל, ומה נמשך באיזה שם יש לקרוא אדם השייך ליחלק ד' עמו⁹¹. בגמרא קידושין יש בירוים הלכתיים לגבי מי שכנה את חבירו ככינוי שמות שונים: "הקריא לחבירו... רשע - יורד עמו לחייו"⁹². הראשונים דנים במובן של הביטוי "יורד לחייו", ומפרשים שהכוונה שהוא מחניק את חבירו, על-ידי מעטת פרנסתו⁹³. הגדה זו של חז"ל מספקת: אי-אפשר לקרוא לחבירו רשע בשום פנים ואופן. קריאת שם רשע לאדם מישראל היא מין יוף וסילוף מציאיות, סילוף שם מוצע. ר' דוד טביל מינסקי, אחד מגדולי תלמידיו הראשונים של רבי חיים מוולוז'ין, בעל ספר "נחלה דוד" על הש"ס, כתב ספר מחשבתי גדול בשם "בית דוד", בו הוא מביא באריכות שכל פירוט בעם ישראל הוא פירוד בשם ד', פירוד כשיכנינו⁹⁴, פירוד בתוך "ושכנתי בתוך בני ישראל"⁹⁵. לא תיחכן מציאיות שאדם מישראל יקרא לחבירו רשע! אמנם בגמרא סנהדרין נאמר "המגביה ידו על חבירו, אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע"⁹⁶, והיא מביאה ראייה מן הפסוק "יראמו לרשע: למה תכה רעך"⁹⁷. אס"כ, לכאורה, קיימת מציאיות של קריאת שם רשע, אך אין זאת אומרת שמתור להירי לקרותו רשע⁹⁸. לכן במעשה עם משה רבינו, יש ההדאמינא של הכאה ופירוד בישראל, לכן המכה נקרא רשע. וכן נאמר בגמרא "עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו... נקרא רשע"⁹⁹. מדובר באדם שהפקיר חררה ברשות הרבים. עני שהכחין בה, הפך לקתחה, אך טרם שאחזה בידו, קפץ אדם אחר, השיג גבולו והטפה מידו, קשה לקרותו גולן, אבל הוא נקרא רשע. אין זה אומר שמתור לאדם מישראל לקרותו רשע, אלא רק שאצל רבונר-של-עולם נקבעה מדרגתו כרשע¹⁰⁰.

אמנם בגמרא ענינת נאמר דבר נורא מוצע: "כל אדם שיש לו עזות פנים, מותר לקרותו רשע... רב נחמן בר יצחק אמר: מותר לשנאותו"¹⁰¹. רשי"מ מסביר: "ומשום דבר זה בלבד מותר לקרותו רשע. מותר לשנאותו - אף על גב דתיבת זאהבת לרעך כמון"¹⁰². עו פנים יוצא מכלל כל הגדרים. בגלל מצב מיוחד זה של שחיתות, הוא יוצא מן ההגדרה הכללית של "זאהבת לרעך כמון" השייכת לכל אדם מישראל.

עיקרה של עזות פנים, היא מידת החציפות כלפי תלמידיו-חכמים וגדולי ישראל. במסכתות הקטנות¹⁰³, מסופר שישבו רבי אליעזר רבי יהושע ורבי עקיבא ועבר בפניהם ילד בנילוי ראש. הם הודיעו מהחוצפה הזאת. כמובן, קיימות מדרגות בהלכה לגבי דין גילוי ראש¹⁰⁴, אבל כאן, חומרת הדבר הייתה מצד זה שהוא עבר בפניהם בצורה זו¹⁰⁵. אמר רבי אליעזר: החצוף הזה ממור הוא: רבי יהושע אמר: בן נדה, אמר רבי עקיבא: גם זה וגם זה. חקרו ודרשו והתחברו שרבי עקיבא צדק. יש מקום לומר שמדובר כאן על אותו האיש¹⁰⁶, שעיך חוצפתו הייתה הפקרות לעומת חרדת כבוד התורה, כבוד תלמידיו-חכמים וגדולי ישראל¹⁰⁷. החצופות כלפי גדולי תורה היא ועזות מרושע בשורשיות הנשמחית של ישראל ואורייתא. לכן מותר לקרותו רשע. עזות פנים היא ההיפך הגמור של מהותם של ישראל שנקראו ענוים¹⁰⁸, כמו שנאמר: "כי רוצה ד' בעמו, יפאר ענוים בישועה"¹⁰⁹. משה רבינו השקול כנגד כל ישראל¹¹⁰ הוא "ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"¹¹¹, "ויסתר משה פניו"¹¹². ענוה ועדינות, אצילות וצניעות, שייכות לעומק המעמקים של תכונת הנפש הישראלית - מה שמקושר ליירת כבוד כלפי גדולי התורה בישראל. עזות פנים מגלה רשעות בעומק תכונות נפשו - בניגוד לנפשיות ישראל - על-כן אינו נכנס בכלל "זאהבת לרעך כמון" ומותר לקרותו רשע.

שייכות הרשעים לכפר

אבל באופן כללי אין שום היתר ואפשרות של פירוד וקריאת אדם מישראל בשם רשע. ומה שנאמר לגבי משה רבינו "יראמו לרשע: למה תכה רעך"¹¹³ - לו נאמר שמשם קרא לו בשם רשע, אלא שהתורה היא זאת שקבעה באופן אבסולוטי שהוא רשע בעצם מציאיותו. התורה קוראת לו רשע, הגמרא קוראת לו רשע, בית-הדין קורא לו רשע - אבל אצל זאת אומרת שאתה רשאי לקרותו כן ומלבד זאת הרי משה רבינו היה במדרגת שופט ובית-דין.

נכון שבעם ישראל יש מדרגות שונות ושמות שונים, ו"אלה שמות בני ישראל" למדרגותיהם, יש צדיקים יש רשעים; אבל כולם שייכים ליסודיות המקפת של כלל-ישראל, יש רשעים, אבל הם בתוך עם ישראל. "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך"¹¹⁴. מצד שייכותו של כל אדם מישראל למציאות הכללית הזאת, אין אפשרות לכנותו בשם רשע.

פירוש הניגון 45-49 "כאשר העובר ע"ז 95

3

כופר באחדותו ית"ש, ומשתף לו דבר אחר, ככה לעומת זה עון המחלוקת ופירוד הלכות בין אנשי האומה הישראלית הוא עצם הכפירה כמרכן באחדותו ית"ש, כי שורש אחדותו ית"ש מחייב שיהיו כלליות העם הקדוש הישראלי מתאחדים יחד באהבה ואחווה וריעות, אגודים יחד צמודים כאיש אחד מכלי שום פירוד והחלוקות, כי כן כאשר הבורא ית"ש הוא האחד הפשוט החלטי וכי ככה לעומת זה העם הקדוש הישראלי, בהיות נשמתם אצולה ממקור האחדות, כאשר כינוה החכמים האמיתיים חלק אלוה ממעל, מחויבים להתאחד יחד צמודים וקשורים וכו"ו יותר מהתאחדות הגוף האחד המחובר מאברים רבים וכו", כי אחדות העם הקדוש הישראלי מעיד על אחדותו ית"ש, ולזאת מבוואר עון המחלוקת כי הוא ממש כע"ז, יען כי הפירוד ההווה מן המחלוקת הוא היפוך האחדות וכאילו מעיד על עצמו שאין לו חלק באלהי ישראל" בית דוד, רד"ש ו. (תלמוד ארזי ג' ע"ג)

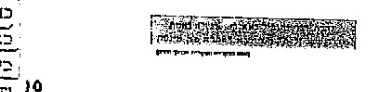
טמינסק לירושלים

טמינסק (תר"ס) ארון הקודש, מקור, סמית מורשו של הרב הצדיק, הגאון המפורסם ברובו - הרב דוד טביל מינסקי - שהקדישו לקהילתו, לפני כ-150 שנה (תר"ס). הרב דוד טביל, תלמיד ר' חיים טולוויץ, מחבר ספרי "נחלת דוד" ו"בית דוד", היה אב"ד ומו"צ קהילת טמינסק (רוסיה) הלבנה) ונפטר בשנת תרכ"א.

ארון הקודש הובא לירושלים לפני כ-100 שנה, בנראה ע"י הרב שולח חיים הלוי הרוזניץ, חתן ר' דוד טביל, ונחשב לשימורו שיבת "מטה-שקנים" בירושלים. לאחר מכן הוקבר החרון לכוהנים של הרב דוד זאק אלטשולר, נכדו של ר' דוד טביל, במסגרת "בית חנוך לבנות" שאותו ייסד וניהל בשכונת "אבן-החושן" בירושלים. הארון הוא בסיסם של לפניות ביהמ"ם בשנת תשמ"א לערך (לפני כ-20 שנה).

בשנת תשס"ב נחנך ארון הקודש ע"י נכדו של הרב דוד זאק אלטשולר לימכון מאיר ונקבע בבית-המדרש החדש, לאור ששוקם ושוחזר וקוסם בפורגת בתרוסות הגריבה של מר לוי זאק רחמי ואשתו יהודית, נכדתו של ר' זאק אלטשולר.

ארון הקודש על גולגולת מסל ומבטא את המשניות לטור התורה, סטריקת סדור לורה נחלת סדוק התורה לציון וירושלים, הארון מקיין עתה נחלתו של ר' דוד טביל וציל על חובשו בית המדרש, מסמכי שלשלת התורה, בבחינת ידור להר יביע אושר.

תחנות ארון הרוח נכתיב בשם אגון מאור

8

שירת טהרה מקליטת ריח גן עדן של משיח בו אינו רואה חובה על שום אחד מישראל, ואהבתו לכל אחד מישראל גדולה היא לצנין עץ וחצר. רואה הוא את האור הגדול שבשמתם, את טגולת פארים ואת זיו התשובה החופף עליהם המיד, את ברק הקודש ואת אור השכינה שאינה זזה מהם בכל עת ובכל זמן, בכל דרגה ובכל מקום. "אני ד' השוכן אתם בתוך טומאתם", ובין כך ובין כך בניים אתם לדי אלהיכם אסר"ך ישראל.

איתמר הניגון 48

צריך לזכור שאברהם אבינו היה ענק, "האדם הגדול בענקים"¹¹⁵. מתוך שהכיר את בוראו¹¹⁶ בענקיות של אמונה והכרה, נמשכה ענקיות של מידות (ולא רק של תם מציאיות של אדם טוב). ענקיות מידותיו הטובות היא תוצאה עקבית ומרעית: המידות מתוך הדבקות. יש אצל אנשים מסוימים תפיסה של "ברוגז" עם רבונר-של-עולם, מתוך-כך "ברוגז" עם הבריות, הם חושבים שזו גבורה, ואין זו אלא דקנות מדבקות אלוהית, לאהוב צדיקים, אין זו ענקיות, לא מגיע "ישיר כח" על אהבת אנשים טובים. הגרלות היא לאהוב רשעים¹¹⁷. הנה גם תלמי באיכות אהבה זו, באיור מידה אהבים אותם. האם זו רק אהבה רומנטית בעלמא, או אהבה עד כדי הקרבת נפש. בהקדמת הספר "אבני מילואים" מוזכר שיש גדולי ישראל המוטרפים את נפשם ואת נשמתם עבור כלל-ישראל, את הצד הרחוקני שלהם, את העולם-הכא שלהם¹¹⁸. אברהם אבינו מתוך שאהב את המקום אהב את הבריות, כל הבריות של הכנרא. לאהוב רק צדיקים אין זו "הכמה גדולה"

איתמר הניגון 48 גמול

כל זה מפני שאהב לחבירו כמו שהוא אהב את עצמו. וכל זה שאינו לאהוב את חבירו מפני שנכבד חבירו בדמותו ובצלמו. ומפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד הה חבירו הוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם אחד לגמרי. הדבר שהוא במעלה העליונה באדם הוא שיהיה לו הצלם הוא בשלימות. וכמו שאמר ו"ל במס' אבות (פ"ג) הביב האדם שנברא בצלם אלהים וכאשר אהב את חבירו שנברא בצלם אלהים, וזו האדם הוא צלמו צלם אלהים ולכן הוא אהב את חבירו כמוהו שנברא בצלם אלהים וצלם אחד להם. וכמו שהתבאר לפני זה ויתבאר אחר זה ודבר זה תכלית התורה שיקנה האדם ומעלה זאת העליונה הוא צלם האלהים. ולכן הוי כפיר פה שאמר ואיך פירושה, כי כל התורה כולה פירושה באיזה צד יגיע למדרגת היות שיהיה האדם בצלם אלהים לגמרי.

איתמר איתר ית"ש סנין 3

9

עיקר חסדי ונגמתי היא ללמד וכות על ישראל, וביתוד על עם קדוש הרושכים בחצרות ה'. בהר קודש קתה יעני יתברך. שלא יוצאו עליהם חיו קעי, שהם רשעים ועבריינים בכללם¹¹⁹. ג-אין הרב לפי דווי ללכת לחסם ולמנוא פסעי מידות. כי יאמר מוצע ואדרן קא אתינא. שחמד היא פעולתו. והשלום מידות. האמת טגולת, וכל ישעו וחסדו היא צפית ישועת גוי קדוש ורוממת קרנו על ה' קדשו¹²⁰. ג-הולכה הרה מאד יענתי באנחותי, עד שהעני הקב"ה את רוחי, ויכוון את לבכי, ללכת בתומי בדרך-הקודש האנו, לקוש שם שמים. ולהכב את התורה ולוודיה על הבריות, ולקרב רבים, לתורה ולהרבות עוז ואומץ להתגיבות עם ה' על אדמת קדשו. — ולפני ביה גלוי בור-לבכי. ויחול-נפשי, לשמו הגדול ועבודתו ית"ש.

איתמר איתר ית"ש סנין 3

3) שְׁמֵהֶם

דָּבָרִי בְּכַמְיֵנו, וְכַרְוֹנִים לְבָרְכָהּ, שִׁישְׂרָאֵל בְּיָמֵי מֹשֶׁה קִדְּמָה צִוִּיתִם
 מַסְפְּרֵיהֶם הַמְּסִידֵי דָרְכָם וְהַפְּרִי כְרִית מִיָּהָה וְלֹא הָיָה כְּהֵם סֹהֵל
 אֶלָּא שֶׁבֶט לְוִי" בְּלֶבֶד, עַד שֶׁבָּאָה מִצְוַת פֶּסַח וְאָמַר הָאֵל לְמֹשֶׁה:
 וְכֹל-עַרְלֵי לֹא-יֵאכְל בּוֹ (שְׁמוֹת יב, טו) וְצִוִּיתִי בְּעִשִׂית הַמִּיָּלָה, וְכָךְ
 אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, וְכַרְוֹנִים לְבָרְכָהּ: "מֹשֶׁה הָיָה מֵל וְיִהְיֶה שֶׁעַל פִּי
 וְהַתְּרַן מוֹדֵעַ" וְאָסְפוּ עַרְלוֹת חֲמָרִים חֲמָרִים, וְהָיָה זֶם מִיָּהָה מִתְקַדֵּב
 בְּדָם פֶּסַח - וְכִנּוּהוּ הֵיזְרָאֵלִי, וְהוּא דָבָר הֵי לִיחְוֹקָאֵל וְסוּגוֹ:
 וְאָמְרוּ מִתְבַּסְּסֵת בְּדַמְיָהּ, וְאָמַר לָךְ בְּדַמְיָהּ מִי, וְאָמְרוּ עֲלֵיהֶם
 הַשְּׁלוֹם: "שֶׁהֵם קִקְלְדוּ בְּעִרְוִית", לְדָבָר הַזֶּה: "בְּנֵי-אָדָם שְׂפִימֵם נָשִׁים
 בְּגוֹת אִם-אֲחֵת הֵיזְרָאֵל (יחזקאל כג, ב) - וְעַם הַיִּתְּחֵם בְּהַהֲנִיחָן הַרְעִי",
 בְּשִׁבְלֵי שְׂאֵמֵר מֹשֶׁה בְּכַנּוּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם: וְהוּן לֹא-יִצְאֵמִינוּ לִי
 (שְׁמוֹת ד, א) הַאֲשִׁימוּ הֵי עַל זֶה וְאָמַר לוֹ: מִשְׁהוּ הֵם מֵאֲמִינִים
 בְּנֵי מֵאֲמִינִים. הֵם מֵאֲמִינִים - דְּקָחִיב וְשֵׁם, לֹא: וְנִצְמֵן הַעֵם:
 וְכִנּוּ מֵאֲמִינִים - דְּקָחִיב (בְּרֵאשִׁית טו, ו): וְהַאֲמִינֵי בְּהֵי
 וְהַשְּׁבִיב לוֹ דְּזָקְהוּ: אֶלֶל אֲתָהּ - אִין סוֹפֵךְ לְהַאֲמִינֵי, דְּקָחִיב
 (בְּמַדְבָּר כ, יב): וְעַן לֹא-הַאֲמִינֵם בִּי הַתְּקוּדִישֵׁי, וְנִצְנֵשׁ לְאֶלְתֵּר,
 כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוֹ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם: הַחוֹשֵׁר בְּקִשְׁרִים לִזְקָה כְּגוֹמֵר,
 נָא לָן - מִמֶּשֶׁה".

מ.א.כ.ר. ק.י.ט.ו. ב. א.ר.ג.ל.א

ויען משה ויאמר הן לא יאמינו לי. אותה שעת דבר משה
 שלא כדונן. הקב"ה א"ל ושמעו לקולך והוא אמר הן לא יאמינו לי.
 סוד השיבו הקב"ה כשישמו טון לו אותות לפי דבריו. ראה מה כתוב
 אחריו. ויאמר ה' אליו מזה כיוון ויאמר משה. כלומר מזה שבידך אותה
 צריך ללקות שאותה מציא שם רע על בני. הם באמינים בני סאמינים.
 סאמינים שני' ויאמן העם. בני סאמינים שני' (משלש טו) והאמן בל'.
 הפש משה מעשה הנחש שהוציא לה"ד על בוראו שני' (ט) כי יודע
 אלוהים וט'. כשם שלקה הנחש כך זה עתיד ללקות. ראה מה כתוב ויאמר
 השליכו ארצה וישליכו ארצה ויהי לנחש. לפי שעשה מעשה נחש
 לכך הראה לו את הנחש כלומר עשית מעשה של זה:

מ.ד.ל.ו. כ.ה. ש.א.מ. ע. ט. כ. ט.

9

(כ) מזה בידך, לכך נכתב חיבה אחת, לדרוש, מזה שבידך
 אחת חיוב ללקות, שחשדת בכשרים?
 (ג) ויהי לנחש, רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל, וחפש
 אומנותו של נחש?
 אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באמרו: לא
 יאמינו לי (לעיל פסוק א), לפיכך הלקה בצרעתו כמו שלקחה
 מרים על לשון הרע.
 ר.ה. כ.ק.ב. כ.ט.כ.ל.

4

יען לא האמתם בי להקדושי (כ"ב)
 ענין הטא מרמזיבה שני בחילוקי דעות בין הרמב"ם והרמב"ן.
 הרמב"ם אומר, ששיקר החטא היה בזה שכעס משה על בני ישראל והעליבם
 בדברים: "שמעו נא המורים", ואילו הרמב"ן אומר ששיקר החטא היה
 בזה שחיבה את הסלע ולא זיבר אליו.
 לאמיתו של דבר אין שני הטעמים הללו אלא אחד, ושכן שני מיני
 צדיקים הם - יש צדיק שאינו פוסק מהלכותיו את ישראל עד שהם חוזרים
 בתשובה, ומאידך יש צדיק שנהג להיטף - הוא מעלה ומרומם את
 ישראל כליכר עד שבושים הם לחטוא, וההבדל בין שני הצדיקים הללו
 הוא בזה: זה שמכיב את ישראל לירי חשבה מוצנע הטוב, הרי גם
 טבע הבריאה נכנע אליו ועושה ברצון את כל אשר יצווה לטובת ישראל,
 שהרי לא נברא העולם אלא לטובת ישראל. אבל זה שכופה את החשבה
 על ישראל על-ידי דבריו ויחכה קשים וחרושים, נאלץ לכפות גם על
 הבריאה את תעשה את רצונו לטובת ישראל, אבל לא מרצונה הטוב
 תעשה זאת.
 יוצא אפוא, כי ונאל ונא משה לכלל כעס ותוכיח את בני ישראל
 בניבויים קשים: "שמעו נא המורים" - לא רצה גם הסלע לציית לדיבורו
 בלבד, אלא נאלץ משה להכותו ולהוציא ממנו את הים בכפייה...
 (קדושן לרי')

5

ואם באו אדם לחפש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן תהו, ואף
 דברת קץ המנקה ואור השועה הנרונה) לא יבטי, לא יוכל לבקש שום
 דבר לאמתתה של תורת אמת. כי כל זמן מאיר בתוכוהו, נצטת ר'
 אשר יעץ להחל אור נאולה מקלסת במסמיו מקטרים, כמו שאנו רואים
 בעינינו, ומקפח בתמון נגעים של עני' הנדע סובלי' חלאים רחוקים...
 ודאי לא יזילו כל חשבונות העולם כלב אדם שמשבוחו הכל,
 נדר עצת ד' העליונה אשר דבר טוב על ישראל, לכונו אור נאולה ודרף
 חיים לשאר עמו, העתידים להיות כלם שבי ששע. וכל חלשת נפש,
 פתורט, רסיון-רות ומנוח-לבב, פלילי חלף. ורות מעודד, ממלא
 ח' ישע וענן ד', בגדל לבב ורחב דעה והגיון עו, יקח את מקומו בכל
 הלכות הנגשים אל ד' בהר הקדש, להצמיח פדות, בהקשרת החיים,
 לאיץ אליו המכשר צבא רב) של יצירת נשמות מוכנות לעבודת
 נאולה ושועה אמת, ההולכות ממיל אל חיל בנבורות ישע ימין עיליון.

א.ר.ח. ה.ר.א.ה. א.ר.ח. ע.ה.ה.

מ.א.כ.ר. כ.ק.ב.ו. א.א.ו.י.ה. ה.א.ל.כ.ה.

7

ויערה את רית בגדיו הקבכהו - כגון יוסף
 משיחא הקים איש צרורות, יוסף משיחא - בשעה שובקשו שונאים להקנס להר
 הפית אמרו: יקנס מהם ובהם תחלה, אמרו לה: עיל ומה דאת מפיך - דידך.
 וכן נהוציא מורה של זהב, אמרו לו: אין דרכו של הדין להשמש בזה, אלא
 עול זמן תביעת ומה דאת מפיך - דידך, (לא קבל עלי' אמר ר' פיתוס: נתנו לו
 מכס שלש שנים, ולא קבל עלי' - אמר: לא ר"י שהקעסתי לאלהי פעם אחת,
 אלא שאכעיסנו פעם שניה? מה עשו לו, נתנו אותו בנמור של חרשים והיו
 מנסרים בו, והיה מצונן ואומר: ר' אי, אי, שהקעסתי לבוראי: יקים איש
 צרורות היה בן אותו של ר' יוסף בן יעזר איש צרדה, ונתנו רכב סוסה
 בשבתא. אזל קומי שריחא למצטלבא, אמר לה: תמי סוסי דארבדי מרי, תמי
 סוסך דארבךך מרדך: אמר לו: יאם כך למכעסיו, קל וחמר לעושי רצונו: אמר
 לו: ועשה אדם רצונו יתיר מהך? אמר לו: ואם כך לעושי רצונו, קל וחמר
 למכעסיו? וכן בן הדבר בארס של עכנא, הקף וקנס בעצמו ארבע מיתות
 בית דין: סקילה, שרפה, הרג וחינוך, מה עשה, הביא קור'ה וצעה בארץ וקשר בה
 נמא, וערף העצים והקפין דר של אבנים, ועשה מדות'ה לפניה, ונעץ את התרבו
 באמצע, והצית האור תחת העצים מפתח האבנים, ונתלה בקורה וחינוך, קדמתו
 האש ונסקה הניקה ופל לאש, קדמתו חרב ופל עליו דר תשרף, ונתעמם יוסף
 בן יעזר איש צרדה ונאה משו פורחת בארץ, אמר: בשעה קלה קדמני זה
 למ ערן.

מ.ד.ר.ט. כ.ה. ב.ר.א.ט. כ.ר.ט. ס.

האמונה האלהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך
 ולא דוגמה ולא משל, ואפילו האפיקורסות הישראליות היא מלאה
 אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגוים כולם.
 ואע"פ שהיא מבטאת דברים של קלות-ראש ושל כפירה,
 בחוכיות הנשמה יש אור-אלהים של דבקות ושל צמאון לאלהים
 חיים אל אלהי ישראל עד לכדי מסירות-נפש, "וירח את ריח
 בגויו, אל חקרי בגדיו אלא כונדיו", כגון יקים איש צרורות ה'
 ויסי משותא" (י), שהראו את הצפון בלבבם במסירות-נפש
 ופלאה, ומה שהיה בסוף היה גי' בתחילה, אלא שכסה אותו
 הוהמא התיצונו, שכאה מהשפעתם הכסובה של הגוים, אשר
 לא ידעו את ד' ובשמו לא קראו, איך אכלו את יעקב ואת
 נהיה השמו ה', לא כאלהי-הלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל
 שכת גולתו ד' צבאות שמו ה'.

מ.א.כ.ר. א.א.ו.י.ה.